

Gevangen in een islamitisch huwelijk Een verraderlijk jawwoord

Shirin Musa's ex-man weigerde een religieuze scheiding. Ze vocht succesvol tegen dit onrecht.

door Margalith Kleijwegt

In de zitkamer van haar Rotterdamse flat schenkt Shirin thee in. In de kast tegen de muur staan foto's van haar zelf en haar familie. Ze was een baby van zes maanden toen ze naar Nederland kwam, waar haar vader na omzwervingen via Griekenland en Duitsland terecht was gekomen. Hij was oorspronkelijk afkomstig uit een familie van grootgrondbezitters in Afghanistan en vluchtte later naar Quetta in Pakistan; inmiddels is die stad berucht vanwege de vele bomaanslagen. Ze behoorden daar als Hazara's tot een etnische minderheid, sjieteten die uit Afghanistan waren gevlucht. De Hazara werden hier vooral bekend dankzij de bestseller *De vliegeraar* van schrijver Khaled Hosseini, die zelf een Pashtun is en de Hazara's nogal denigrerend beschrijft. Amir, de beste vriend van de hoofdpersoon, was een Hazara, net als Sima Samar, zegt Shirin trots, de mensenrechtenactiviste die binnenkort de Geuzenpenning krijgt.

De wereld verbeteren

Tot haar huwelijk leefde Shirin Musa met haar ouders en vijf zussen en broers een afgeschermd en gelukkig leven in Rotterdam-Noord. Ze had een lieve vader die het beste met zijn kinderen voorhad en een warme, traditionele moeder die verbaasd was over de intellec-

tuele capaciteiten van haar dochters. Ze vond het minder belangrijk dan haar man dat haar dochters verder zouden leren, ze werden – zo redeneerde ze – straks toch eigendom van de schoonfamilie.

Shirin heeft niet het idee dat ze bijzonder religieus werd opgevoed, al leefden ze thuis wel volgens de islamitische regels. Haar vader noemt ze 'een humanist'. Je bent op de wereld om anderen te helpen, vond hij, en daar gedroeg hij zich ook naar. Het gezin leefde wel tamelijk geïsoleerd, zo veel Pakistaanse gezinnen waren er niet in de buurt en al helemaal geen Hazara. Omdat het thuis gezellig genoeg was, leek het ook niet nodig om betrekkingen met Nederlanders aan te knopen. Bovendien waren haar ouders in de beginjaren vast van plan om naar Pakistan terug te gaan. 'Dus kregen we Engelse les, mijn zus zat zelfs op een Engelse school.' Haar moeder had ook geen wasmachine. Want waar moesten ze die laten als ze teruggingen?

Shirins vier zussen en twee broers maakten allemaal hun vwo af, haar oudere zus studeerde medicijnen en werkt inmiddels al jaren als arts.

Shirin was slim en eigenwijs en barstte van de energie. Ze was het eerste meisje met hoofddoek dat bestuurslid was bij LAKS, de belangenorganisatie voor scholieren – ze coördineerde onder meer de eindexamenklachtenlijn. Al van jongs af aan was ze geïnteresseerd in politiek; ze werd op haar veertiende lid van het

CDA. Omdat de partij-ideologie haar aanstond, zei ze destijds in *Trouw*. Hun normen en waarden en de aandacht voor het gezin spraken haar aan. Inmiddels is ze lid van D66.

Ze was een vroom meisje dat uit eigen beweging op haar negende besloot een hoofddoek te gaan dragen en haar ouders smeekte of ze alsjeblieft naar een religieuze meisjesschool mocht in Qom, een heilige stad in Iran. Van die wens zag ze af toen ze een paar jaar later met het hele gezin naar Pakistan reisde, een rit van tien dagen met z'n negenen in een busje. Op die school bleken de meisjes en vrouwen alleen klaargestoomd te worden om huisvrouw te worden en werden geen gewone vakken gegeven als geschiedenis of biologie. Tot Shirins schrik was er alleen een religieuze bibliotheek, gewone boeken waren er niet te krijgen. Shirin Musa bleef dus toch maar liever in Rotterdam en ging na de middelbare school rechten studeren aan de Erasmus Universiteit. In een brief die ze me schreef, stond: 'Voor mijn huwelijk was ik een vrolijke en veelbelovende jonge vrouw. Ik werd geselecteerd voor een Fullbright beurs, ik mocht aan een Amerikaanse Universiteit studeren. Mijn droom was om de wereld te verbeteren.'

Op de huwelijksfoto's is een ongelukkige Shirin te zien

Een goede moslim

Op een beloftevolle lentedag in 2001 ontmoette ze Walid in café Floor aan het Rotterdamse Schouwburgplein. 'Hij was een boeiende, welbespraakte man. Ik vond hem charismatisch en ik verveelde me geen moment bij hem.'

Haar zus had een huwelijkspartner uit Pakistan laten overkomen, maar dat wilde Shirin niet. 'Ik wilde iemand die wist hoe het hier toeging, die ik niet hoefde uit te leggen hoe het openbaar vervoer werkt. Walid en ik konden goed met elkaar praten, verder gebeurde er niets, ik was tenslotte een vroom meisje.'

Na drie weken vroeg Walid haar ten huwelijk. Ze realiseerde zich dat het snel was, maar ze vond hem erg leuk. Hij drukte haar op het hart dat hij hier niet illegaal was, maar dat hij met een beurs van Nuffic (een internationale organisatie voor het hoger onderwijs) elektrotechniek studeerde aan de TU Delft. Ze vond dat ze het getroffen had met deze leuke man, er was wat haar betreft geen enkele belemmering. Om hem hier te kunnen laten blijven, moest ze wel haar studie opgeven: zolang hij nog geen permanente verblijfsvergunning had, moest ze aan de IND kunnen laten zien dat ze genoeg geld verdiende om hem te kunnen onderhouden.

Haar vader reageerde minder enthousiast. Intuïtief vertrouwde hij het zaakje niet. Het ging hem allemaal veel te snel. Hij wilde dat Walid officieel de hand van zijn dochter kwam vragen, en wel in aanwezigheid van zijn moeder. Als bewijs van zijn serieuze bedoelingen liet Walid zijn moeder vanuit Pakistan overvliegen, maar beide families werden het niet eens over de voorwaarden waarbinnen het huwelijk moest worden gesloten, wie wat zou betalen, of het feest in Nederland of in Pakistan zou plaatsvinden. Walids familie was anders, zei haar vader, ze waren Punjabi, ze onderdrukten hun vrouwen en soms bleezen ze ze op, of gooiden zoutzuur in hun gezicht. Shirin wierp tegen dat Walid een goede moslim was die niet rookte en niet dronk: 'Ik vroeg hem met rationele argumenten te komen.' Maar haar vader was niet gerust op een goede toekomst voor zijn dochter en besloot de verlovings te verbreken.

Bedenkingen

Walid drong er bij Shirin op aan om toch te trouwen: 'We can go to a mullah and Stadhuis, be the master of your own destiny,' hield hij Shirin voor.

'Ik was echt verliefd op hem en wilde de rest van mijn leven met deze man delen,' vertelt ze. Heel soms kwam de gedachte bij haar op dat het Walid niet om haar te doen was, dat hij vooral bleef aandringen op een burgerlijk huwelijk om in Nederland te kunnen blijven. Maar die gedachte drukte ze onmiddellijk weer weg.

Shirin Musa: 'Ik kon niet hertrouwen terwijl hij vier vrouwen mocht hebben'

foto Henk Wildschut

In mei 2002 lukte het Walid om Shirin mee te nemen naar het stadhuis, waar ze voor de Nederlandse wet trouwden.

Haar ouders bleven hun bedenkingen hebben, maar toen ze begrepen dat Shirin wel huwelijkse voorwaarden had opgesteld, waren ze enigszins opgelucht. Shirin woonde trouwens nog steeds bij haar ouders thuis, Walid zat op kamers in Delft. In de weekenden kwam hij haar en haar ouders bezoeken. Dan zaten ze met z'n allen in de woonkamer: het getrouwde stel was nooit alleen. Shirin zag dit burgerlijk huwelijk als een verloving, als een bevestiging dat zij en Walid bij elkaar hoorden. Ze wilde pas na het voor haar zo belangrijke islamitisch huwelijk gaan samenwonen, maar omdat Walid daar geen enkele haast mee maakte, duurde het tot begin 2005 voor het zover was. De islamitische bruiloft vond thuis bij haar ouders plaats, de

imam zegende het bruidspaar en 's avonds was er een feest. In de herfst werd hun verbintenis in Islamabad gevierd. Op de foto's is een ongelukkige Shirin te zien. Walid lacht naar de camera, zijn vrouw lijkt hij niet te zien.

De imams zeiden allemaal dat ze haar wens om te scheiden moest opgeven

Schande en schaamte

Shirin herinnert zich haar gehuwde jaren als een hel. Walid negeerde en kleineerde haar, maar liet wel steeds een nieuw familielid overkomen waar Shirin dan financieel voor moest zorgen. Zijn zus kwam in België studeren en was in haar vrije uurtjes op zoek naar een huwelijkspartner, net als zijn broer die het gelukt was om net over de grens in Duitsland te studeren. Langzaam maar zeker drong tot haar door dat haar man niet van haar hield. En inderdaad, hij had zijn verblijfsvergunning nog niet op zak of hij verliet de echtelijke woning. Een week later viel de brief van zijn advocaat op de mat.

Shirin begreep dat er niets anders op zat dan te scheiden. Ze meldde zich in 2008 bij het kantoor van Van Driem advocaten in Amsterdam. Mr. Danusia Bialkowski trad voor haar op en de rechter bepaalde dat Walid haar niet alleen alimentatie moest betalen, maar dat hij ook de *mahr*, de islamitische bruidsschat van 41.786 euro, alsnog op haar bankrekening moest storten. Dat had hij bij de voltrekking van hun huwelijk horen te doen, het bedrag stond in de huwelijkse voorwaarden, maar Walid had duizend excuses waarom het hem toen niet lukte.

Omdat Shirin een gelovig moslima was, vond ze het heel belangrijk om ook volgens islamitisch recht te scheiden. Pas dan zou ze door de omgeving niet meer als een getrouwde vrouw beschouwd worden en kon ze de schande en schaamte van een mislukt huwelijk van zich afwerpen. 'Ik kon niet hertrouwen terwijl hij vier vrouwen mocht hebben en zich overal vrij kon bewegen. Ik verdiende een tweede kans in de liefde, ik heb ook recht op mijn vrijheid.'

Daar dacht Walid anders over. Ondanks herhaalde verzoeken van Bialkowski aan zijn advocaat weigerde hij een religieuze scheiding. Deed hij dat om Shirin te treiteren? Omdat hij wist dat ze op die manier nooit opnieuw zou kunnen trouwen? Voor Shirin Musa was het een raadsel. Maar dat Walid na een ellendig huwelijk ook nu nog zo'n macht over haar had, vond ze onverdraaglijk en onrechtvaardig.

Shirin vroeg advies aan vier verschillende imams die haar naar sharia-rechtbanken verwezen in Libanon, Londen, Iran en Irak. De imams zeiden allemaal dat ze haar wens om islamitisch te scheiden moest opgeven, zo maakte ze haar ouders alleen maar ongelukkig. Ze zocht zelfs haar toevlucht bij de Groot-ayatolla Sistani uit Irak, de hoogste sjiiitische geestelijke, maar ook hij schreef dat een papertje van de rechter waarop stond dat ze scheiden was voor de islam niet genoeg was.

Biologische klok

Toen zette haar advocaat een unieke stap. Dit was nooit eerder gebeurd: Bialkowski besloot opnieuw naar de rechtbank te gaan en op grond van het Nederlands recht te eisen dat Walid veroordeeld zou worden om van Shirin te scheiden. 'Voor mij was het in menselijk en juridisch opzicht een interessante zaak. Hoe kon je de gevangenschap van Shirin in het religieuze huwelijk met Walid vertalen naar rechten en plichten die haar op grond van de Nederlandse wet toekomen?'

Bialkowski spande op 23 november 2010 een kort geding aan met als eis dat Walid van zijn vrouw zou scheiden volgens de regels van de islam. Dat was haar recht, stelde Bialkowski. Haar argument voor het spoedeisende karakter van het kort geding was Shirin Musa's biologische klok: ze had recht op een gezinsleven en was tweeëndertig jaar.

Walid was in de rechtszaal aanwezig. Keurig gekleed zat hij aan de andere kant van de zaal, herinnert Shirin zich: 'Hij noemde de rechter steeds "Your Honourable Judge", hij gebruikte van die zinnestjes die je in televisieseries hoort.' Tot verbazing van de aanwezigen voerde Walid ter verdediging aan dat hij en Shirin nooit een religieus huwelijk hadden gesloten. 'I am a Pakistani,' zei hij. 'And I would never tell a lie.'

Advocate Bialkowski was ook hogelijk verast: 'Ik wilde bewijs leveren dat zo'n huwelijk wel degelijk had plaatsgevonden, er waren tenslotte foto's en documenten, maar dat hoefde niet van de rechter.'

Shirin vond de zitting erg confronterend: 'Ik hoorde mijn advocaat namens mij zeggen dat ik niet opgehangen of gestenigd wilde worden als ik in Pakistan zou komen, waar ik zonder islamitische scheiding door hem kon worden opgeëist. Ik was mijn leven niet veilig.'

De rechter volgde de lijn van de advocaat. Op 8 december 2010 bepaalde deze dat de weigering van Walid onrechtmatig was, en dat hij op straffe van een dwangsom van vijftigduizend euro moest meewerken aan de ontbinding van het religieuze huwelijk.

Inmiddels heeft Shirin haar rechtenstudie weer hervat. Soms komt ze Walid tegen op het station in Rotterdam. Dan lopen ze langs elkaar heen alsof ze onbekenden zijn.

'Toen Danusia mij belde om de uitslag van het kort geding te vertellen, was ik zo gelukkig,' zegt Shirin. Ze weet het nog precies: 'Ik deed boodschappen, de lucht was mooier blauw dan ooit en de tranen rolden over mijn wangen. Ik was eindelijk bevrijd.'

Om redenen van privacy is Walid een gefingeerde naam

Femmes For Freedom

Omdat veel vrouwen in eenzelfde situatie zitten als Shirin Musa – ook in joods-orthodoxe en hindoeïstische kringen – richtte Shirin de denktank *Musa Femmes For Freedom* op (zie ook de Facebook-pagina van die naam). Met Cees Flinterman, hoogleraar mensenrechten en sinds kort lid van het mensenrechtencomité van de Verenigde Naties, waar hij deze zaak in wil brengen; Suzan Rutten, die de betekenis van het islamitisch familierecht in West-Europa onderzoekt; juriste Pauline Kruiniger, gespecialiseerd in islamitisch scheiden; en advocate Danusia Bialkowski, die regelmatig vrouwen als Shirin bijstaat. 'Vaak brengen ze het niet op om ook nog eens islamitisch te scheiden,' zegt Bialkowski. 'Dat Shirin heeft doorgezet, is uniek, ik zou willen dat meer vrouwen dat opbrachten. Ze moeten weten dat er een keuze is.'

'De uitkomst van het kort geding in deze zaak is een belangrijke overwinning voor al die vrouwen die in hun islamitische huwelijk gevangen zitten,' zegt PvdA-Kamerlid Khadija Arib. 'Tot nu toe lukte het niet om mannen tot een echtscheiding te dwingen, die hebben er geen enkel belang bij om eraan mee te werken. Ik hoop dat deze uitspraak een aanmoediging is voor veel meer vrouwen om de gang naar de rechter te maken en zo hun vrijheid terug te krijgen.' Halim El Madkouri, religiespecialist bij FORUM, het instituut voor multiculturele vraagstukken, benadrukt dat de sociologische benadering in dit soort zaken misschien effectiever is dan de juridische. 'Zeker meisjes die hier zijn opgegroeid en goed zijn opgeleid, hebben geen idee hoe vrouwonvriendelijk imams kunnen zijn. Ze zijn naïef. Als ze zo graag islamitisch trouwen, wat volgens de islam overigens helemaal niet hoeft, raad ik ze aan om samen met hun man naar de imam te gaan en hem te vragen wat verzen op te zeggen. Dan hebben ze toch een soort ceremonie, maar ze moeten onder geen beding papieren tekenen. Die kunnen altijd tegen de vrouw worden gebruikt, ook in het land van herkomst.'

1979: Musa (l) met vader en broertje in Rotterdam

PRIVEARCHIEF